

WSPÓLNA WŁODAWA 2020

DIAGNOZA SPOŁECZNA

MIESZKAŃCÓW ZIEMI WŁODAWSKIEJ

EBOOK

Realizator projektu: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Włodawskiej w partnerstwie z Miejską Biblioteką Publiczną we Włodawie i Grupa Mowa Żywa
Wydawca: Miejska Biblioteka Publiczna we Włodawie

Raport zrealizowano w ramach projektu „Wspólna Włodawa” dofinansowanego ze środków Programu Lokalne Partnerstwa PAFW Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowanego przez Akademię Filantropii w Polsce. Kwota dofinansowania na realizację zadania wynosiła 3000 zł.

ISBN
978-83-945712-4-5

Włodawa 2020

Spis treści

I Wstęp:
Na pograniczu włodawskim
Przekrój aktualnych danych o Włodawie
Diagnoza lokalnej społeczności – wyzwania i korzyści
II Rekomendacje
III Zawartość raportu
IV Problematyka badawcza, charakter danych, procedury analityczne
V Wnioski
VI Potencjał i deficyty, uwagi końcowe
VII Aneks

I

Wstęp

Wartość sama w sobie istnienia nadać nie może. Ona musi się wszczepić w coś istniejącego (...) sama wartość jest sposobem istnienia, a więc że coś istnieje wartościowo.

Władysław Stróżewski (*Miłość i nicość*)

Na pograniczu włodawskim

Przed budynkiem starostwa we Włodawie rozmawiają trzy postacie. Ich bezruch jest pozorny. Nie będziemy chłodno nazywać tych postaci „przedstawicielami religii”, chcielibyśmy nazywać ich po prostu braćmi. Brat Zakonu Paulinów, prawosławny batuszka i nasz starszy brat w wierze, każdy z braci opowiada o swojej, i także naszej, Włodawie.

Spacer po Włodawie nie będzie długi, pominiemy zaułki, choć doceniamy ich wartość i obiecujemy powrót. Najpierw będzie nam przewodniczył batuszka. Oto położona na skarpie nad Włodawką, ufundowana w roku 1875, cerkiew, powstała na planie krzyża greckiego z trzema apsydami i wieżą. Na miejscu cerkwi stała wcześniej świątynia unicka. Jak w palimpseście piszemy na już napisanym, tak każde miasto ma ukryte lub zatarte znaki byłego. Śladów całkiem nie da się wymazać, a bywa, że nadpisane zachowuje poprzednie – ikonostas obecnej świątyni tworzą malowidła z XVII i XVIII wieku. Batuszka czuje obecność swych braci w wierze. Teraz się odwracamy – już ręką skinął na nas brat w białym habicie – i przechodzimy zaledwie kilka kroków, bo na drugim końcu tej samej ulicy wznoszą się dwie okazałe, bogato zdobione wieże kościoła parafialnego pw. św. Ludwika, późnobarokowa perła Włodawy. Tutaj, w archiwum parafii, znajdziemy metrykę chrztu Stanisława Masłowskiego (1853–1926), wybitnego malarza-realisty, ale również twórcy akwarelowych pejzaży, skrywających tak nam bliską duszę Poleszuka. Podnosząc wzrok ku górze, podziwiamy kopuły kościoła, czujemy jak... pod rękę bierze nas starszy brat w wierze i, szeptaając coś, wyprowadza wprost na przedziwną budowlę o równo wymierzonych pierzejach, kwadrat rzucony w środek rynku. Próżno szukać takich budowli na rynkach innych miast w Polsce. Tak zwany Czworobok, czyli dawne jatki i kramy, bo we Włodawie się handlowało, targowało od wieków i przez wieki, przez Włodawę pieniądź przepływał – z kiesy do kiesy, i przepływał towar – spławnym Bugiem, barki z drzewem, zbożem cumowały dopiero w Gdańsku. Nasz przewodnik się spieszy – jakby dziś jeszcze chciał zdążyć i przybić transakcję – więc z rynku kierujemy się na zachód. Tutaj odbywało się życie religijne Żydów, w jego centrum okazała synagoga, ufundowana w 1764 roku przez Czartoryskich. Wiele synagog w Polsce nie przetrwało ostatniej wojny albo ich stan pozostał jedynie cieniem dawnej świetności. We Włodawie jest inaczej, synagoga przetrwała, a jej wnętrze, i działające tutaj muzeum, opowiada wielowiekową historię włodawskich Żydów, którzy przed drugą wojną światową tworzyli 70 procent całej społeczności.

***

Włodawa jest oswojona z granicami. Dziś granicę wyznacza nasz stary mądry Bug, ale już w XV wieku rzeka Włodawka pełniła tę odpowiedzialną rolę i oddzielała Wielkie Księstwo Litewskie od Korony. Teraz, wyjeżdżając z miasta na południe, po pokonaniu kilku kilometrów, staniemy naprzeciw punktu, w którym stykają się trzy granice: polska, ukraińska i białoruska. Włodawa jest miastem trójstyku. Brak stałego przejścia granicznego w pobliżu miasta, nie oznacza, że ruch się nie odbywa. Granice przecież nie wszystkich mieszkańców naszej krainy obowiązują. Czapla, myszołów czy błotniak nie potrzebują paszportu. Nawet człowiek podporządkował się tendencjom natury i powołał *Transgraniczny Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie”*, w skład którego weszły tereny należące do Białorusi, Ukrainy i Polski. Sama nazwa „Polesie” elektryzuje miłośnika przyrody i przyspiesza w nim krążenie. Sobiborskie lasy, Poleski Park Narodowy, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, by wymienić większe części tego królestwa. Świat przyrody tętni różnorodnością. Botanik coraz przykłęknie tutaj z aparatem, ornitolog rozstawi czatownię, a *birdwatcher* zastygnie z lornetką – na Lubelszczyźnie notuje się około 321 gatunków ptaków, a na terenie samego Poleskiego Parku Narodowego jest około 200. Dziwonia, ortolan, remiz, wodniczka, podróżniczek – już te nazwy przyciągają podglądaczy z całej Polski. Za bogactwo żyjących tutaj ptaków, czy zatrzymujących się w czasie migracji, odpowiada unikatowy zespół bagien i torfowisk, a więc niezwykle rzadki widok, w obliczu coraz gwałtowniejszego wysychania naszej planety. W Europie coraz trudniej znaleźć miejsca, gdzie przyroda, zostawiona sama sobie, dyktuje warunki, a człowiek jedynie nieśmiało może zapukać i przysiąc na jej progu. Wędrowcze, przysiądź na Polesiu, zatrzymaj czas we Włodawie. Bowiem *„Tyle jest miłych dla kogoś Miast na świecie, ile w nich mieszka szczęśliwych mieszkańców”*¹.

Krzysztof Bąk

Przekrój aktualnych danych o Włodawie

Położenie

Włodawa położona jest w północno-wschodniej części województwa lubelskiego nad rzeką Bug u ujścia Włodawki, na tzw. Garbie Włodawskim, który stanowi część Polesia. Polesie Zachodnie, a więc część znajdująca się w granicach Polski, to obszar o unikalnych walorach przyrodniczych. Szczególnym aspektem położenia Włodawy jest bliskość granicy, rzeka Bug na wysokości miasta oddziela Polskę od Białorusi. Natomiast kilka kilometrów na południe od Włodawy znajduje się trójstyk granic: polskiej, ukraińskiej i białoruskiej.

Ludność

Według danych statycznych z dnia 6 lipca 2020 roku Włodawę zamieszkuje 12794 osób. Liczba kobiet wnosi 6750, mężczyzn 6044. W przedziale wieku 41–59 zarysowuje się przewaga kobiet w stosunku 1584 (M) do 1740 (K), a wśród starszej grupy wiekowej 71–81 na 397 mężczyzn przypada 656 kobiet. Liczba ludności Włodawy z roku na rok zmniejsza się i prognozy wykazują, według danych GUS, że w

¹ Alicja Dżisiewicz, w: B. Mozyro, A. Dżisiewicz, D. Łukaszewski, *Miasto. Miastas, Cieszyn 2020*, s. 7.

2050 roku wyniesie ona 9300 mieszkańców.

Istotne ustalenia, dotyczące roku 2018, podają, iż w mieście zameldowało się 147 osób, a wymeldowało 234. Spośród zameldowanych 135 osób mieszkało wcześniej w kraju, a jedynie 12 przybyło z zagranicy. Według danych, większość osób, bo aż 231, które wymeldowały się z Włodawy, przeniosły się do innych miejscowości w Polsce; natomiast tylko 3 osoby, po opuszczeniu miasta, zameldowały się zagranicą.

Transport

Przez Włodawę przebiegają dwie drogi wojewódzkie. Droga wojewódzka nr 812 o długości ok. 151 km, łącząca Białą Podlaskę i Krasnystaw, województwo lubelskie. Przebiega przez miejscowości: Łomazy, Rossosz, Wisznice, Włodawa, Łowcza, Sawin, Horodyszczce-Kolonia, Chełm, Rejowiec. Droga wojewódzka nr 816, łącząca przejścia graniczne w Terespolu, Sławatyczach, Dorohusku i Zosinie. Jej długość wynosi 164 km. Zlokalizowana jest we wschodniej części województwa lubelskiego; biegnie z północy na południe wzdłuż granicy polsko-białoruskiej i polsko-ukraińskiej. Połączenie z Lublinem wyznacza droga krajowa nr 82 o długości 79,5 km, leżąca na obszarze województwa lubelskiego. Przebiega przez następujące powiaty ziemskie: lubelski, łęczyński oraz włodawski. Miasto posiada połączenia autobusowe m.in. z: Lublinem, Chełmem, Warszawą, Krakowem, Białą Podlaską, Białymstokiem, Zamościem, Parczewem.

Gospodarka

Przemysł mięsny, usługi oraz handel to główne sektory gospodarcze we Włodawie. Największe podmioty gospodarcze: GRAMAR Sp. z o.o. (przemysł mięsny), Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. (usługi komunalne), FHU Handbud (budownictwo i handel), SLAWEX s.c. (przemysł spożywczy i handel).

Instytucje kultury

Włodawski Dom Kultury, działający jako instytucja gminy miejskiej od 1953 roku, jest odpowiedzialny za upowszechnianie kultury we Włodawie. Podejmując inicjatywy o charakterze artystycznym, edukacyjnym, społecznym, angażuje mieszkańców do współtworzenia kulturalnych wydarzeń. WDK organizuje wystawy, spotkania autorskie, wernisaże, warsztaty., a także cykliczne imprezy. Przy WDK działa Zespół Tańca Ludowego „Polesie“, w skład którego wchodzi kapela ludowa, grupy taneczne, zespoły wokalne.

Miejska Biblioteka Publiczna, najstarsza instytucja kultury w powiecie włodawskim funkcjonująca od 1946 r. Oprócz statutowych zadań, czyli gromadzenia i udostępniania zbiorów, jest zaangażowana w szereg działań kulturalnych. W ramach działalności odbywają się wernisaże, spotkania autorskie, warsztaty, zajęcia dla najmłodszych oraz seniorów. W gmachu mieści się stała przestrzeń wystawiennicza. Instytucja włącza się w wiele ogólnokrajowych akcji, programów i projektów: Dyskusyjne Kluby Książki, Narodowe Czytanie, Noc Bibliotek, Mała książka – wielki człowiek, Program Rozwoju Bibliotek.

Muzeum – Zespół Synagogałny, mieszczące się w kompleksie budynków posynagogałnych. W placówce prezentowana jest stała wystawa, ukazująca dziedzictwo kulturowe miasta i regionu, tradycje lokalne, historię przenikania się kultur,

wyjatkowość pogranicza. Muzeum jest organizatorem Festiwalu Trzech Kultur, najważniejszej, odbywającej się cyklicznie, imprezy kulturalnej.

Miasta i gminy partnerskie Włodawy

Brześć, Białoruś
Szack, Ukraina
Kirjat Mockin, Izrael

Obecnie prowadzone projekty

Program rewitalizacji Włodawy na lata 2017–2023 – szereg kompleksowych działań podejmowanych w celu rewitalizacji obszarów zdegradowanych w mieście. Obszary zdegradowane dotyczą różnych sfer: ekonomicznej, społecznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej².

Diagnoza lokalnej społeczności – wyzwania i korzyści

Według metodologii programu Partnerstwa Lokalne Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i jego ekspertów, w diagnozie społecznej na potrzeby zainicjowania wspólnego działania z mieszkańcami nie chodzi o to, aby zlecać na zewnątrz specjalistyczne badania. Rozpoznanie potrzeb mieszkańców należy przede wszystkim do zadania animatorów lokalnych, chcących wspólnie zrealizować nowe zadanie, jakie miałyby służyć dobru wspólnemu miasta. Jako grupa inicjatywna: przedstawiciele Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Włodawskiej, Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie oraz Grupy Mowa Żywa przeprowadziliśmy w przeciągu dwóch miesięcy (lipiec i sierpień 2020) cykl spotkań służących rozpoznaniu naszego miejscowego potencjału, nawiązując partnerstwa międzysektorowo i międzyinstytucjonalnie. Wykorzystując działania z obszaru partycypacji społecznej, zaczęliśmy właściwie animować społeczność lokalną. Aby zaangażować grupę ludzi do wspólnych działań, najpierw zapytaliśmy ich jako mieszkańców, jaka jest ich wizja miasta, jakie są ich potrzeby i co mogłoby stanowić w mieście dobro wspólne, z którego wszyscy moglibyśmy odnosić korzyści i zadbać o nie. Jako że badania te nie są badaniami reprezentatywnymi, chcieliśmy maksymalnie zróżnicować zbierane opinie, poszukując różnych głosów i potrzeb niż potrzeby naszej grupy. Dlatego też te same pytania badawcze zadawaliśmy w różnych grupach społecznych.

Celem diagnozy jest zidentyfikowanie obszarów wspólnych różnym osobom. Naturalnym stanem jest fakt, że ludzkie potrzeby się zmieniają, zależne są od wieku oraz innych czynników. Niemniej jednak udało się w drodze otwartej diagnozy uchwycić zbieżne potrzeby i wskazane miejsca z potencjałem. Trudności sprawiało łączenie metodologii otwartej diagnozy z metodą ukierunkowaną przy jednoczesnym stosowaniu działań partycypacyjnych w czasie niezwykle krótkim i małym zespole. Do obowiązków zespołu należało bowiem nie tylko przygotowanie diagnozy, lecz także wniosku konkursowego, realizacja minigrantu, szkolenia, przygotowanie działań partycypacyjnych, gromadzenie materiałów do raportu oraz ich analiza itd. Biorąc pod

---

² Szczegóły w załącznik „Aneks. Realizowane projekty”.

uwagę fakt, że do procesu badawczego nie przyłączyło się wiele nowych podmiotów, obowiązki i odpowiedzialność ciążyły głównie na samych inicjatorach procesu.

Jednym z ograniczeń przeprowadzanej diagnozy – służącej zebraniu opinii mieszkańców – poza krótkim terminem realizacji projektu, jest zmienna i dynamiczna sytuacja związana z COVID-19. W tej sytuacji w prowadzonych rozmowach trzeba było zachować dystans społeczny oraz stosować wszystkie zalecenia Głównego Inspektora Sanitarnego. Ponadto nowe przypadki zachorowań w okresie wakacyjnym w końcu miesiąca w powiecie włodawskim i we Włodawie zmuszała do ciągłych modyfikacji ustalonego harmonogramu działań i zachowania większej ostrożności³. W sytuacjach kryzysowych sprawdziły się nowe partnerstwa i kontakty, co upatrujemy jako korzyść w nawiązywaniu partnerstwa na tle przeważających trudności. Przykładowo Urząd Miejski we Włodawie udzielił pomocy m.in. w organizowaniu spotkań z partnerami oraz zewnętrznym ekspertem, a niezależni społecznicy z Inicjatywy Między Drzewami aktywnie wsparli nas dodatkowo na etapie diagnozy i planowania wspólnego projektu. Za korzyści płynące z realizacji diagnozy dla grupy inicjatywnej można uznać: zbadanie potencjału wśród ludzi i instytucji, zawiązanie znajomości z mieszkańcami, w tym pasjonatami i lokalnymi liderami, zdobycie doświadczenia w nowej formie współpracy w partnerstwie lokalnym, rozwój umiejętności metodologicznych oraz kompetencji z zakresu zarządzania, analizy i nowych technologii. Jako grupa inicjatywna dostrzegamy optymistyczną rolę pasjonatów niezrzeszonych, działających na terenie powiatu włodawskiego, nie tylko samej Włodawy. Przyjmują oni kreatywną, twórczą rolę „łączników” czy „złotych dzieci, idealistycznie nazywając ich za socjologiem Pierre’em Bourdieu.

W sytuacji pandemii zdecydowanie zalecane formy badawcze to dyskusje przez komunikatory i platformy do tego przystosowane. Poza tym sprawdzonymi działaniami są spotkania fokusowe w mniejszych grupach, spacerów badawczych z ograniczoną liczbą osób oraz wywiady udzielane w czasie punktów mobilnych. Rozwiązania te wszystkie zastosowaliśmy z powodzeniem. Jednocześnie czas trwania tego rodzaju działań powinien być rozciągnięty w czasie. Tym bardziej że sezon urlopowy nie jest dobrym czasem ani na projekty, ani działania partycypacyjne, a tym bardziej gromadzenie materiału badawczego.

Problemem, z którym trzeba było się mierzyć był brak zaufania raczej wśród samym lokalnych działaczy, niż samych respondentów. Bowiem rozmowy z nieznanymi dotąd mieszkańcami i ich pozytywne reakcje okazały się bezcennym doświadczeniem. Efekt animacji lokalnej społeczności został osiągnięty, bo podjęliśmy rozmowę, zaczęliśmy nowy dialog wokół wspólnych wartości, a to solidaryzuje ludzi.

Wyniki diagnozy służą grupie inicjatywnej do planowania wspólnego działania oraz przygotowania wniosku konkursowego na dofinansowanie dużego grantu w ramach konkursu Partnerstwa Lokalne PAFW. Jednak chcąc maksymalnie zrobić użytek

z przeprowadzonych badań, chcemy się podzielić z innymi naszym rozpoznaniami. Mamy nadzieję, że okaże się ono wartościowe dla innych liderów i animatorów oraz samych mieszkańców, którzy zechcieliby w przyszłości wziąć pod uwagę opinię swojej lokalnej społeczności i razem zadbać o nasze miasto, o Ziemię Włodawską.

II

---

³Stosunkowo niewiele osób podczas diagnozy odwoływało się do aktualnego stanu pandemicznego. Choć początkowo zespół badawczy zakładał, że czas pandemii wpłynie na opinie mieszkańców. Być może względy postawionych pytań o potencjał miasta i potrzeby zmian, przekierowały intuicyjnie mieszkańców na rejestr planowania i myślenia przyszłościowego. Zaledwie 1 raz pojawiła się wzmianka o COVID-19 jako przyczynie wyludnienia ulicy Szkolnej. Równocześnie w otwartej diagnozie znalazły się tylko dwie wypowiedzi odnoszące się do kwestii zdrowotnych, tj. stanu służby zdrowia i potrzeby tworzenia przychodni rehabilitacyjnej.

Rekomendacje

Z przeprowadzonych badań zebrano zbiór rekomendacji i zaleceń, jakie warto podjąć w najbliższej przyszłości. Największym źródłem inspiracji stał się tutaj głos samych mieszkańców. Działania najczęściej przez nich wskazywane, które sprzyjałyby rozwojowi miasta dotyczą zwiększenia oferty kulturalnej, turystycznej, a także edukacyjnej. Istotnym powszechnym problemem jest dostrzegalna zmiana społeczna. Jest ona związana ze stopniowym wyludnianiem się miasta i aktualną przewagą osób w wieku emerytalnym. Powtarzającą się rekomendacją było stworzenie oferty dla młodzieży i młodych dorosłych, aby móc zatrzymać ich potencjał w mieście. Część powtarzających się postulatów można pogrupować w kilka kategorii tematycznych:

Miejsce dla młodzieży, miejsce dla całych rodzin

Należałoby utworzyć miejsce spotkań dla młodzieży i całych rodzin, gdzie można by spędzać aktywnie czas, np. na świeżym powietrzu, nad rzeką. Trudno ocenić, czy stworzenie lub animowanie takiego rodzaju wspólnego miejsca rozwiąże głębsze problemy społeczne, jak odpływ młodych mieszkańców związany z bezrobociem. Natomiast można przypuszczać, że tego rodzaju przystosowane miejsce przydałoby się w integracji lokalnej społeczności.

Oferta kulturalna

Mieszkańcy zwracali uwagę na niedostateczny program z zakresu edukacji pozaformalnej, rozwijający kompetencje, talenty i umiejętności młodych ludzi. Podkreślano brak miejsca, w którym młodzież mogłaby spotkać się rekreacyjnie, czy wspólnie móc działać na rzecz własnych interesów i rozwoju miasta. Grupa seniorów jest zainteresowana z kolei ofertą skierowaną do ich grupy. Dorośli natomiast najczęściej zauważają potrzebę stworzenia rynku pracy oraz więcej możliwości rozwoju dla dzieci.

Oferta turystyczna

Włodawa jest postrzegana przez mieszkańców jako miasteczko na pograniczu, lecz bez przejścia granicznego oraz dużych inwestycji może jedynie rozwijać się poprzez turystykę. Można zaobserwować, że dziedzictwo kulturowo-historyczne Ziemi Włodawskiej, położenie oraz przyroda stanowią główne źródło dumy mieszkańców.

Nowe technologie

„Starzejące się społeczeństwo Włodawy”, jak określali to niejednokrotnie respondenci nie czuje potrzeby zwiększenia kompetencji z zakresu cyfryzacji i nowych technologii. Z kolei podczas spotkań fokusowych stwierdzono, że miasto i region mają problem z dostępem do szybkiego internetu. Nie ma w zasadzie pomysłu na proste, niewymagające dużych zasobów finansowych zorganizowanie przestrzeni dla rozwoju informatyków, którzy mogliby tutaj pracować zdalnie, współtworząc nowe rozwiązania technologiczne. Do tych rozwiązań proponowano włączać partnerów z Białorusi i Ukrainy. W najbliższej przyszłości niezbędna jest promocja i pomoc w zwiększaniu aktywności mieszkańców także w zakresie cyfryzacji. Widać tendencję do obawy przez użytkownikami z bezpłatnych aplikacji i komunikatorów on-line.

Konkretne rekomendacje w obszarze turystyki liderów społecznych wynikające ze spotkań fokusowych:

- ➔ oznaczenie i odświeżenie tablic informacyjnych dotyczących obiektów historycznych
- ➔ stworzenie pełniejszej informacji turystycznej oraz oznaczeń zarówno dla wycieczek autokarowych, jak i dla rowerzystów
- ➔ upamiętnienie dawnych miejsc po cmentarzach żydowskich
- ➔ stworzenie aplikacji mobilnej, kodów QR w przestrzeni miasta z multimedialną powieścią o dawnej Włodawie wielokulturowej
- ➔ potrzeba doprecyzowania grupy odbiorców dla wzrostu jakości turystyki (Okuninka i Jezioro Białe w zdecydowanej części nie należą do odbiorców produktów kulturalnych, ale odbiorcy nowo powstałego miejsca pamięci w Sobiborze już będą; jednocześnie w Okunince powinna być informacja o ofercie w okolicy, np. niedużym nakładem finansowym w postaci ogólnodostępnego mini-przewodnika)
- ➔ potrzeba przemyślenia strategii rozwoju miasta
- ➔ rozwinięcie oferty z zakresu obserwacji ptaków (w dobie mody na tzw. *birdwatching*)
- ➔ rozwinięcie oferty z zakresu astroturystyki: założenie planetarium astronomicznego lub parku ciemnego nieba wykorzystującego najmniej oświetlone niebo w tej części kraju i Europy Wschodniej
- ➔ promocja międzynarodowego spływu kajakowego z promocją trójstyku
- ➔ zbiorcza wystawa prezentująca dotychczasowe wszystkie zbiory regionalne (trasy, przewodniki, publikacje)
- ➔ stworzenie z materiałów archiwalnych ikonograficznych wirtualnej mapy Włodawy

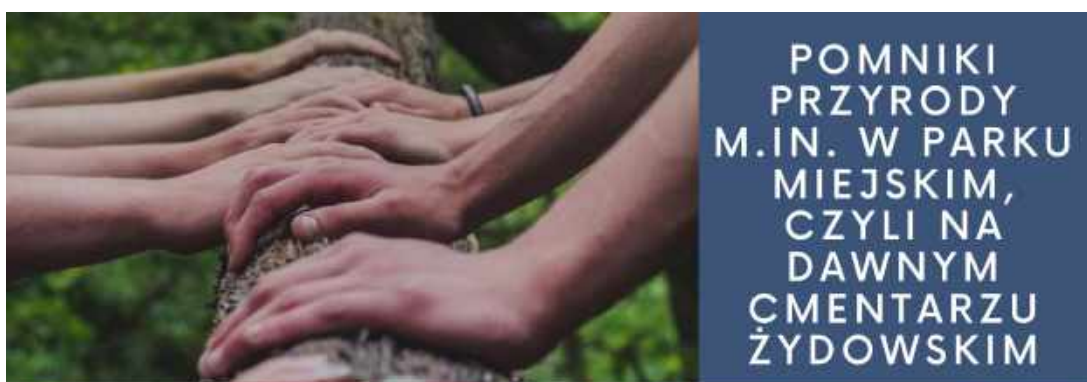
Propozycje liderów i partnerów z zakresu nowych wydarzeń we Włodawie lub kompleksowych projektów w obszarze edukacji i ekologii:

- ➔ wprowadzenie tradycji sadzenia drzew, zasadzenie nowego parku we współpracy z najmłodszymi, nadawanie imion drzewom imionami młodych mieszkańców Włodawy
- ➔ stworzenie wspólnie z młodymi mieszkańcami parków
- ➔ utworzenie ścieżki sensorycznej
- ➔ tworzenie ogrodów deszczowych umożliwiający drenaż gleb i cyrkulację wody
- ➔ ochrona miejscowych pomników przyrody i edukacja nt. drzew
- ➔ tworzenie nowych tras przyrodniczych, tj. poznania tradycji ogrodów czy wsi

Propozycje liderów i partnerów z zakresu nowych wydarzeń we Włodawie lub kompleksowych projektów w obszarze oferty kulturalnej:

- ➔ powołanie miejskiej imprezy odwołującej się do tradycji dawnych targów włodawskich, np. jarmark rzemieślników, twórców jako impreza cykliczna
- ➔ stworzenie programu wydarzeń na terenie czworoboku; pokazy walk rycerskich,

- odwołujących się do literackiej legendy pojedynku Bohuna z Wołodyjowskim
- ➔ stworzenie wydarzenia corocznego, cyklicznego z wyłączeniem światła w mieście i nocnymi spacerami tematycznymi po Włodawie nocą
- ➔ stworzenie strony koordynującej wszystkie działania kulturalne w mieście, promującej na bieżąco zasoby miasta i regionu;
- ➔ zaproszenie drużyny harcerskiej do opracowania gry miejskiej związanej z Krystyną Krahelską, stworzenie jej upamiętnienia w miejscu dawnego domu na placu przy WDK we Włodawie (np. pamiątkowa ławeczka)
- ➔ oznaczenie miejsca po dawnym zamku we Włodawie
- ➔ cykliczne i tematyczne konkursy (poza budżetem obywatelskim), którym celem byłoby popularyzowanie produktów lokalnych i regionalnych dla restauratorów, przewodników, inicjatyw, instytucji miejskich
- ➔ zwiększenie oferty dla osób z niepełnosprawnościami, szczególnie w planowaniu harmonogramu wydarzeń kulturalnych, które te grupę najczęściej wykluczają z imprez plenerowych odbywających się w sobotę i niedzielę.

III

Zawartość raportu

W niniejszym raporcie zostały przedstawione problemy badawcze, skierowane do respondentów mieszkańców Gminy Miejskiej Włodawa. Problemy badawcze zostały uporządkowane w wyłaniające się kategorie i opisane według przeprowadzonych działań, tj. spotkań fokusowych, spaceru badawczego, punktów mobilnych. Zostały szczegółowo rozpisane w rozdziale IV, dotyczącym problematyki badawczej, charakteru zebranych danych oraz procedur analitycznych.

Następnie w rozdziale V znajdują się wnioski, jakie zostały sformułowane na podstawie zgromadzonych opinii rozmówców. Wnioski zostały wypracowane przez autorów raportu na podstawie analizy zebranych materiałów. Częścią uzupełniającą analizę opinii społeczności lokalnej jest część identyfikująca potencjały (zasoby) i deficyty (problemy) określające aktualnie mocne i słabe strony Miasta Włodawa.

IV

Problematyka badawcza, charakter danych, procedury analityczne

Celem analizy danych było udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Jak mieszkańcy widzą Włodawę dzisiaj?
2. Jaka Włodawa powinna być w przyszłości?
3. Jakie są potrzeby mieszkańców związane z kulturą i spędzaniem czasu wolnego we Włodawie?

Ponadto na podstawie zebranych danych wyszczególniono następujące obszary badawcze:

1. Kultura (działanie: spotkania fokusowe, spacer badawczy)
2. Turystyka (działanie: spotkania fokusowe, spacer badawczy)
3. Przestrzeń publiczna (działanie: punkty mobilne)

Analizom poddano materiały zebrane podczas realizacji poszczególnych działań:

Działanie 1. Spotkania fokusowe

Materiały uzyskane w wyniku dyskusji podczas spotkań fokusowych to: noty badawcze, materiały wizualizujące problemy i ramy wspólnego projektu. Analizie zostały poddane problemy badawcze omówione z przedstawicielami kultury i samorządu, organizacji pozarządowych i grup inicjatywnych, lokalnymi liderami społecznymi, przewodnikami i przedsiębiorcami. Spotkania fokusowe służyły zawiązaniu szerszego partnerstwa, wymianie zasobów lokalnych instytucji oraz inicjatyw, a także omówieniu danych zastanych z ostatnich lat, zgromadzonych w Urzędzie Miejskim we Włodawie. Spotkania odbywały się regularnie w Urzędzie Miejskim, który udzielił wsparcia grupie inicjatywnej od samego początku przygotowywania diagnozy z racji trudnych uwarunkowań spowodowanych COVID-19: udzielił miejsca na spotkania, udostępnił dokumentację, oddelegował pomoc merytoryczną i przekazywał informacje dotyczące kolejnych punktów projektu.

Działanie 2. Spacer badawczy

Materiały uzyskane dzięki spacerowi badawczemu: noty badawcze. Analizie poddano sposób waloryzowania przestrzeni. Zgromadzono materiał audio i fotowizualny, wypracowano mapę mentalną obrazującą wspólne dobro, rozpisane na wyodrębnione 4 kategorie: przyroda, położenie, pamiętanie przeszłości i przestrzeń publiczną. Spacer odbył się 1 sierpnia 2020. Czas trwania: 5 godzin. Trzy wątki tematyczne stanowiły o trasie spaceru:

- 1) zasoby w przestrzeni miejskiej (pod kątem turystyki: obiekty sakralne na Szlaku Trzech Kultur oraz Rynek)
- 2) zasoby w krajobrazie kulturowym miasta (trasa miejscami postaci Krystyny Krahełskiej i próba zorientowania się na propozycję edukacyjną, wytyczenie nowych miejsc do oznaczenia)
- 3) przestrzeni pozamiejskiej (dawnej dzielnicy Podzamcze i w pasie nadbużańskim) wraz z zasobami lokalnej przyrody i usytuowaniem terenu (punkt pomiaru wody na Bugu we Włodawie, lokalizacja potencjalnego miejsca wspólnej przestrzeni mieszkańców nad rzeką Włodawką, miejsce ujścia Włodawki do rzeki Bug).

Działanie 3. Punkty mobilne

Krótkie kwestionariusze wywiadów z pytaniami otwartymi z mieszkańcami w ilości 21 uzyskane dzięki organizacji pkt mobilnych w Miejskiej Bibliotece Publicznej we Włodawie przy ul. Przechodniej 25.08.2020 r. Dobór próby osób badanych miał charakter ochotniczy. Udało się nawiązać kontakt z osobami zróżnicowanymi ze względu na miejsce zamieszkania, płeć i wiek. Ze względu na wiek i płeć udział wzięli: 3 dzieci: wiek 8, 10 i 12

10 kobiet, wiek ok. 75, 60, 70, 43, 50, 30, 55, 90
8 mężczyzn, wiek ok. 20, 50, 55, 71, 58, 60.

Dodatkowo do analizy wykorzystano materiały zastane w postaci 7 kwestionariuszy drukowanych, wypełnionych samodzielnie przez mieszkańców.

Dodatkowym źródłem informacji o kontekście realizacji badania były materiały wytworzone przez grupę inicjatywną w postaci zdjęć z poszczególnych działań, nagrań rozmów, które zostały włączone w toku analiz podczas realizacji niniejszej diagnozy.

Cel analizy

Celem analizy wszystkich działań o charakterze partycypacyjnym było uzyskanie wiedzy na temat doświadczeń, opinii i potrzeb mieszkańców z ich własnej perspektywy, oraz opis problematyki badawczej z punktu widzenia grupy eksperckiej oraz inicjatywnej powstałej na potrzeby niniejszego projektu „Wspólna Włodawa”, na co dzień związanej z miastem Włodawa. Procedury zastosowane w poszczególnych działaniach miały na celu opis najważniejszych pytań badawczych z wyodrębnieniem pojawiających się najważniejszych obszarów badawczych, uwzględniające elastyczne podejścia

do wyznaczonej w realizowanym projekcie problematyki badawczej oraz partycypacyjnego sposobu uzyskiwania danych do niniejszej analizy. W efekcie uzyskano najmożliwiej szczegółowe opisy postrzegania oraz użytkowania różnego rodzaju obiektów, przestrzeni miejskich, opisów postrzegania Włodawy teraz oraz przyszłości jak i opisów potrzeb mieszkańców Włodawy.

Analizom poddano noty badawcze uzyskane podczas spotkań fokusowych oraz spaceru badawczego.

Zastosowano kodowanie otwarte oraz selektywne zastosowano wobec materiału badawczego zebranego z punktów mobilnych. Z not badawczych uzyskano kategorie analityczne ze wstępną listą kategorii i kodów, aż do uzyskania ich wysycenia oraz opisu wniosków. Z zebranych w ten sposób wniosków stworzono rekomendacje, mające służyć do pracy nad dalszymi etapami projektu, z uwzględnieniem specyfiki miasta oraz potrzeb mieszkańców Włodawy.

V Wnioski badawcze

Odpowiedzi udzielone przez mieszkańców na pytania badawcze miały charakter postulatywny. Na pytanie, jak mieszkańcy widzą Włodawę dzisiaj, odpowiadano zwykle negatywnie. Mieszkańcom doskwiera nuda, apatia, zbyt mała liczba atrakcji, mało zróżnicowana oferta kulturalna i edukacyjna dla różnych grup wiekowych, a także bazy gastronomicznej. Mieszkańcy zwykle podkreślają, że nie ma w przestrzeni publicznej miejsca, żeby się spotkać poza organizowanymi imprezami.

Respondenci natomiast postrzegają Włodawę w przyszłości jako miasto rozwoju, młodych ludzi, pełne ruchu, nowych inwestycji, zadbane, pełne dobrobytu, a przy tym otwarte i tolerancyjne.

Wśród potrzeb mieszkańców związanych z kulturą i spędzaniem czasu wolnego we Włodawie dominuje czas spędzany w domu, z rodziną lub przyjaciółmi lub na świeżym powietrzu (ogród, działka, spacer). Często mieszkańcy jeżdżą rowerami, czytają, oglądają filmy. Większość respondentów pozytywnie odwoływała się do działalności lokalnych placówek kulturalnych.

Respondenci stawiali bezrobocie jako kluczowy problem. Zauważyli, że godna praca na poziomie i z możliwością rozwoju mogłaby przyciągnąć z powrotem młodzież oraz młodych dorosłych. Istotnym elementem łączącym wszystkie odpowiedzi jest przestrzeń publiczna. Przy czym potrzeby na uporządkowanie lub modernizację miejsc są bardzo liczne. Zostały zwizualizowane w części dotyczącej szukania potencjału.

Wnioski badawcze zgromadzone zostały poniżej na bazie zbiorczych odpowiedzi, odnoszących się do 3 głównych pytań badawczych. Głównym obszarem badawczym w otwartej diagnozie społecznej były kluczowe pytania dotyczące postrzegania Włodawy dzisiaj, z zaakcentowaniem jej mocnych i słabych stron. Mieszkańcy odpowiadali na pytanie, co należy zmienić w mieście i co mogłoby w przyszłości wpłynąć na jego pozytywny wygląd. Pytaniem istotnym dla zrozumienia zróżnicowanych potrzeb mieszkańców było pytanie o sposób spędzania czasu wolnego. Metodą diagnozy otwartej (punkty mobilne) z elementami diagnozy ukierunkowanej (spotkania fokusowe, spacer badawczy) udało się zidentyfikować konkretne potrzeby mieszkańców. Szczegółowo wskazane przez badanych obszary w poszczególnych działaniach:

Działanie nr 1: Spotkania fokusowe. Wnioski badawcze – obszary

Najczęściej wskazywane obszary przez grupę badaną dotyczą następujących kategorii:

Przestrzeń publiczna i infrastruktura miejska

Mieszkańcy zwracają uwagę na fakt, że fasady kamienic w Rynku oraz przy ulicy Piłsudskiego są zaniedbane. Ilość zaniedbanych fasad jest na tyle duża, że staje się zauważalnym elementem obniżającym estetykę miasta (cyt. *Przydałby się jakiś pozytywny mural jak w Białymstoku, żeby nie straszyły te smutne blokowiska. Można przypomnieć ciekawych ludzi związanych z Włodawą: majora Romualda Kompfa, zrobić mural z wiersza Krahełskiej*). Wg opinii respondentów Miasto powinno zadbać o renowację zabytkowych ze względu na wizerunkowych.

Infrastruktura miejska i turystyka

We Włodawie widać znaczny wzrost liczby turystów oraz wycieczek autokarowych, co powoduje zwiększony ruch pieszy oraz samochodowy. Mieszkańcy zwracają uwagę na fakt, że grupy turystów nie mogą korzystać z infrastruktury w centrum miasta, tj. miejsc parkingowych oraz szaletu miejskiego, których w tym rejonie brak.

Infrastruktura rowerowa

Według badanych zbudowana trasa Green Velo i wzrost turystów rowerowych nie przekłada się na ofertę dla turystyki rowerowej. Pod względem marketingowym odczuwalny jest brak spójnej polityki promocyjnej miejsc atrakcyjnych dla turystyki rowerowej, brak czytelnych informacji odnośnie miejsc wartych odwiedzenia oraz świadczonych w okolicy usług.

Kapitał społeczny

Dla samego zespołu badawczego największym deficytem społecznym we Włodawie okazuje się brak zaufania społecznego. Problem z kapitałem zaufania jest szczególnie komunikowany przez organizacje i podmioty działające w różnych obszarach kultury, rekreacji, samorządu, nielicznych inicjatywach niezależnych. Stwierdzono nieumiejętność gry zespołowej: brak polecenia innych punktów usługowych

w podobnych branżach, brak transparentności w informowaniu o działaniach lokalnych, brak partnerstw lokalnych, trudność w nawiązaniu współpracy lub uprzedzenie do pracy zespołowej. Jako możliwe przyczyny problemu wskazano:

- osobne, nieskorelowane działania na wielu płaszczyznach
- brak transparentności i rzetelnej informacji
- utożsamianie pracy społecznej z komercyjną i dochodową działalnością
- niewidoczna i niedostatecznie wspierana/promowana działalność społeczna
- brak przestrzeni na konstruktywny dialog społeczny
- różnice w potrzebach społecznych wynikające ze skostniałego podziału na mieszkańców miast i wsi, dawnego podziału na tutejszych i napływowych. Ten rodzaj utajonego podziału powoduje nieufność w społeczeństwie, utrwała sztuczne podziały my-oni oraz przynosi trudności w prowadzeniu pogłębionego dialogu o wielokulturowej przeszłości miasta i regionu. Może również świadczyć o nieprzepracowanej lekcji tożsamości oraz kompleksach tzw. ściany wschodniej i prowincji.

Młodzież

Rozmówcy zwrócili uwagę na znaczny odpływ młodzieży (cyt. *Dajmy miejsce młodym, żeby mogli sami działać i rozwijać miasto. Inaczej będą dalej wyjeżdżać i nie wracać; albo: Pozyskać inwestorów i stworzyć miejsca pracy dla młodych ludzi, by nie wyjeżdżali za granicę i innych miast, bo powoli stajemy się miastem emerytów*).

Komunikacja

Rozmówcy zauważyli brak skoordynowanego programu promocji miasta i działań kulturalnych: brak wspólnej platformy internetowej, która mogłaby rozwiązać te powtarzające się problemy. Zgłoszono brak przewodnika z aktualizacjami i podstawową ofertą dla turystów, jak również zmapowanych miejsc z potencjałem w mieście i w regionie, które stanowią nadzieję w rozwoju turystycznym. Dotychczasowe materiały źródłowe zdezaktualizowały się już, są stare, zniszczone bądź

nieczytelne. Pozostają również do oznaczenia ciekawe obiekty historyczne w samym centrum miasta.

Kultura i turystyka

Kultura w ujęciu dziedzictwa kulturowo-historycznego i międzynarodowych festiwali są wymieniane obok siebie jako wspólne dobro, z którego korzysta miasto i region. Kategorie te będą inaczej postrzegane przez dwie grupy odbiorców: samych mieszkańców Włodawy oraz turystów wpływających na rozwój gospodarczy regionu. Wg mieszkańców Włodawy w ofercie kulturalnej miasta brakuje wydarzeń kulturalnych skierowanych do dzieci, nastolatków, seniorów, osób z niepełnosprawnościami. Turystyka (m.in. przyrodnicza, rowerowa) jest wymieniana jako atut nie w pełni wykorzystany. Zróżnicowanie opinii w tej problematyce zależne jest również od wskazania grupy docelowej, w której turyści z Okuninki (Jezioro Białe) w mniejszym procencie mogliby być zainteresowani ofertą turystyczną w samej Włodawie.

Czas wolny

Jednocześnie podczas spotkań fokusowych grupa badana wskazywała na brak przestrzeni w samym mieście, żeby móc wspólnie z najbliższymi spędzić czas, odpocząć, zrelaksować się czy skorzystać z oferty rekreacyjnej.

Działanie nr 2: Spacer badawczy. Wnioski badawcze – obszary

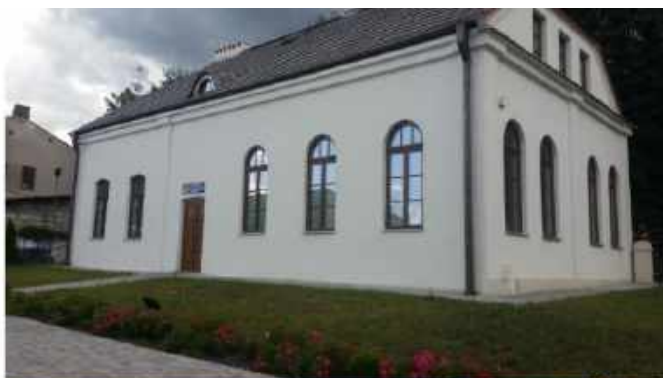
Wskazane obszary przez grupę badaną:

Infrastruktura rowerowa

W centrum pozostają miejsca, gdzie chodniki są zniszczone i wymagają wymiany. Nie ma oznaczeń w pasie nadbużańskim i w centrum miasta, które byłyby pomocnymi wskazówkami na trasie rowerowej dla turysty.

Kultura, historia i turystyka

Nie ma w mieście oznaczeń odwołujących się do lokalnego wielowiekowego dziedzictwa żydowskiego w postaci nieistniejących już cmentarzy żydowskich i zdemontowanych nagrobków w okresie niemieckiej okupacji XX w. Miejsca te warto upamiętnić, przykładowo oznaczając w przestrzeni parku miejskiego oraz dwóch pozostałych punktach miasta albo tworząc instalację artystyczną.

WYJĄTKOWO
WE WŁODAWIE
ZACHOWAŁ SIĘ
CAŁY ZESPÓŁ
SYNAGOGALNY,
UNIKATOWY
NA POLSKĄ SKALĘ,
JEDNAK WCIĄŻ
TRUDNO WYPEŁNIĆ
PUSTKĘ PO
WIELOKULTUROWEJ
WŁODAWIE

OD WIEKÓW BYŁY W
MIEŚCIE CO NAJMNIEJ
TRZY CMENTARZE
ŻYDOWSKIE.
HITLEROWCY
ROZEBRALI NAGROBKI,
WYKŁADAJĄC Z NICH
ULICE I ROBIĄC
MOCOWANIA PRZY
RZECIE WŁODAWCE

NAD WŁODAWKĄ
I BUGIEM
ŻYDOWSCY
MIESZKAŃCY
WŁODAWY BYLI
PĘDZENI DO
NIEMIECKIEGO
OBOZU ŚMIERCI
W POBLISKIM
SOBIBORZE

Rozmówcy zauważają, że w ofercie kulturalno-turystycznej nie ma czytelnych postaci historycznych związanych z Ziemią Włodawską. Widzą potrzebę budowania narracji wspartej o prawdziwe postaci. Jedną z nich wskazali Krystynę Krahełską.

„Po drugiej stronie Bugu jest wieś Komarówka na Białorusi, skąd pochodził Piotr Klimiuk – kosmonauta, który towarzyszył Hermaszewskiemu podczas lotu w kosmos”.

**ŁUDZIE
I
SĄSIEDZTWO
DZISIEJSZEJ
GRANICY**

**OPOWIEŚCI
O CIEKAWYCH
POSTACIACH**

„Po drugiej stronie Bugu jest również niedaleko Brześć, gdzie gimnazjum kończyła Krystyna Kraheńska. W czasie okupacji działała w AK na terenie Włodawy”.

„Wyróżnikiem Włodawy jest trójstyk granic Polski z Białorusią i Ukrainą. Tu zbiega się również granica Unii Europejskiej”.

**GRANICA
I WYZWANIA**

Przyroda i rekreacja

Mieszkańcy zwracają uwagę, że chętnie spacerują lub jeżdżą rowerami nad rzekę. W rzece Bug widzą duży potencjał. Jednocześnie zauważają brak zagospodarowanej tam przestrzeni do spotkań plenerowych.

„Z BOGATĄ OFERTĄ
DLA TURYSTÓW
I GOŚCI”

„Z CIEKAWIE
OZNACZONYMI
TRASAMI
TURYSTYCZNYMI”

„Z PLENERAMI
ARTYSTYCZNYMI,
DOBRYMI
KONCERTAMI”

„BEZPIECZNA,
ATRAKCYJNA
WIZUALNIE,
PRZYJAZNA”

„Z MIEJSCEM
DLA
CAŁYCH RODZIN”

„Z PROMENADĄ,
PŁAZĄ I MIEJSCEM
ODPOCZYNKU NAD
BUGIEM”

Działanie nr 3: Punkty mobilne. Wnioski badawcze – obszary

Czas wolny

W wolnym czasie mieszkańcy najchętniej spacerują, jeżdżą na rowerze, wykorzystując infrastrukturę rowerową poza miastem. Mieszkańcy lubią spacerować, szczególnie do parku miejskiego, nad rzekę (zarówno nad Bug, jaki nad Włodawkę), także w miejsce zalewu zwanego „Okopcem”. Nie wynika to tylko ze zdrowego trybu życia, ale np.

z powodu niedostatecznych atrakcji i oferty kulturalnej i rekreacyjnej („nie ma dokąd iść, gdzie usiąść”, „nuda”). W drugiej kolejności wśród odpowiedzi pojawiają się: spędzanie czasu z rodziną, przyjaciółmi, w domu, na świeżym powietrzu (ogród, taras, balkon). Wyłania się przy tym opinia o braku miejsca, w którym można spędzić czas w większym gronie bliskich (zbyt mała oferta kawiarni, miejsc z przeznaczeniem dla rodzin). Wskazano brak odpowiednich miejsc do aktywności kulturalnej.

Zieleń

Mieszkańcy głównie doceniają przyrodę poza miastem i w okolicach. Często w wypowiedziach pojawia się opinia dotycząca niewystarczającej liczby drzew bezpośrednio w mieście. Doceniane jest jednak przez starszych respondentów okwiecanie miasta oraz porządek. Jednak potrzeba utrzymania i pielęgnowania przyrody w samym mieście jest powtarzającym się postulatem wśród młodszych pokoleń.

Infrastruktura rowerowa

Dzięki dobrej infrastrukturze rowerowej mieszkańcy sami chętnie korzystają ze ścieżek rowerowych. Dostrzegają również wzrost liczby turystów rowerowych spoza samej Włodawy. Również zwracają uwagę, że punkt rowerowy nie jest dostatecznie wykorzystywany, a ścieżki nie są dostatecznie opisane.

Kultura i turystyka

Podczas wywiadów w punkcie mobilnym wskazano rodzaje inicjatyw i rozrywek, których brakuje/warto kontynuować: Lato z radiem, Sztuka pod koszem, dyskoteka Gracja, Dni Dobrosąsiedztwa w Zbereżu-Adamczukach. Zebrano opinie: więcej koncertów (np. jazzowych, rockowych, instrumentalnych, muzyki klasycznej), stworzenie skateparku, przywrócenie zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży, kół zainteresowań – oferty rozwoju dla młodych w różnych obszarach, więcej wydarzeń na świeżym powietrzu jak kino samochodowe (szczególnie w czasie pandemii/izolacji), przydałaby się nowoczesna instytucja, uwzględniająca rozwój tzw. trudnej młodzieży.

WŁODAWA
MARZEŃ -
CYTATY ZA
MIESZKAŃCAMI:

„TOLERANCYJNA
OTWARTA”

„MIASTO LUDZI
ODPOWIEDZIALNYCH
I DZIAŁAJĄCYCH”

„BARDZIEJ
KOLOROWA,
WIDOCZNY POSTĘP,
WIZUALNY ROZWÓJ”

Ilustracje: Edyta Galań

„MIASTO,
Z KTÓREGO SIĘ NIE
WYJEŻDŻA”

„MIASTO ROZWOJU
KULTURALNEGO”

VI

Potencjał i deficyty, uwagi końcowe

Na podstawie wszystkich otrzymanych wniosków można wyróżnić potencjały i deficyty, zwizualizowane poniżej z określeń najczęściej powtarzających się w opinii mieszkańców. Pytając rozmówców o miejsca niedocenione we Włodawie, otrzymujemy możliwości zasobów. Deficyty, czyli bariery i braki odczuwalne przez mieszkańców, obrazują z kolei procesy wymagające długofalowych działań, trudnych niekiedy do wprowadzenia zmian, tj. problem bezrobocia czy emigracji zarobkowej młodego pokolenia.

Świadomość mieszkańców na temat potencjału historycznego, sięgającego m.in. do Rzeczypospolitej Włodawskiej, często pojawia się w wypowiedziach mieszkańców Włodawy. Według nich jednym z niewykorzystanym w pełni potencjałem miasta jest rozwój oferty edukacyjnej i turystycznej – połączonych z promocją, odwołujących się do bogatej wielokulturowej historii i tradycji Ziemi Włodawskiej. Zaś dla grupy inicjatywnej, potencjał ten jest wzbogacony w zasoby ludzkie: w postaci niezależnych aktywistów i aktywistek, lokalnych przedsiębiorców, doświadczenia samorządu, miejskich instytucji oraz organizacji lub inicjatyw.

Rozpoznaniu zasobów i problemów towarzyszyło zapoznanie się z opinią mieszkańców o mocnych i słabych stronach miasta (tabela poniżej).

POTENCJAŁ

Zasoby

Źródłem dumy mieszkańców/osób związanych z Włodawą można uznać świadomość o wielokulturowej przeszłości. Respondenci wszystkich przeprowadzonych działań zdecydowanie pozytywnie waloryzują ten fakt wyróżniający Włodawę jako miejsce pogranicza kulturowego.

Zebrane odpowiedzi można ująć w cztery ścisłe kategorie, które nie wykluczają się nawzajem, lecz dopełniają. Należą do nich, w kolejności najczęściej wymienianych: przestrzeń publiczna, przyroda, położenie i pamiętanie przeszłości. We wszystkich wymienionych aspektach zazębia się temat rozwoju miasta i regionu przez turystykę. Mała miejscowość położona peryferyjnie na krańcach Unii Europejskiej z dużym bezrobociem i wyludniającym się miastem, bez przemysłu, ma jedną drogę rozwoju i przedsiębiorczości – turystykę, jak ostatecznie może przynieść sukces ekonomiczny, społeczny, sprawić wzrost ilości i jakości usług m.in. w branżach gastronomicznych, noclegowych oraz rekreacyjnych.

Podsumowując najczęściej wskazywane odpowiedzi na pytanie przez badanych we wszystkich działaniach, co jest **obecnie niedocenione**, a mogłoby stanowić **dobro wspólne w architekturze miejskiej**:

- czworobok (najczęściej pojawiający się obiekt w Rynku)
- rynek
- muszla koncertowa
- stara kaflarnia (zwana przez mieszkańców również jako stara masarnia, miejsce starego młyna)
- promocja historii

w przestrzeni pozaśródmiejskiej:

- park miejski (dawny cmentarz żydowski)
- okolice linii brzegowej Bugu (nadbużańskie, w tym najczęściej wymieniany teren między Włodawką a Bugiem, czyli tzw. kaflarni)
- muszla koncertowa na skarpie
- teren byłej jednostki wojskowej
- park przy cerkwi

w ofercie turystycznej/edukacyjnej:

- pamięć o Rzeczypospolitej Włodawskiej (historia)
- pamięć o znanych ludziach, o włodawianach i przybyszach goszczących na Ziemi Włodawskiej
- szlaki literackie, artystyczne (odwołanie do dawnych tradycji plenerów rzeźbiarzy, dawnego ośrodka wikliniarstwa)
- szlaki przyrodnicze (ptaki, roślinność)

w ofercie dzieci i młodzieży:

- aquapark, wesołe miasteczko, KFC, McDonald, skatepark, park linowy, cukiernia, kawiarnia z miejscem do siedzenia na zewnątrz, miejski park (nie obecny jako istniejący w świadomości jako dawny cmentarz) – z atrakcjami, fontannami

w ofercie dla osób niepełnosprawnych:

- ścieżka sensoryczna

- dodatkowy program spotkań poza szkołą
- staranne planowanie udziału tej grupy docelowej w programie innych podmiotów (poza sobotami i niedzielami).

DEFICYTY Problemy

**Wykaz mocnych i słabych stron wskazanych przez respondentów
przy punktach mobilnych
(najczęstsze odpowiedzi)**

Mocne strony	Słabe strony
rzeki i pojezierze (zarówno Bug, jak i Włodawka, łąki, błonia koło zalewu Okopiec, Okuninka)	bezrobocie
historia i przeszłość wielokulturowa	wyludnienie
infrastruktura rowerowa	odpływ młodzieży
kultura	brak w przestrzeni publicznej miejsc dla młodzieży i całych rodzin
przyroda okolic (Polski Park Narodowy, Lasy Włodawskie, Sobiborski Park Krajobrazowy)	brak oferty pozaszkolnej dla dzieci i młodzieży
Sąsiedztwo z Białorusią i Ukrainą jako wyróżniające położenie	zaniedbane centrum z Rynkiem
region turystyczny	brak inwestycji
klimat (spokój, czyste powietrze, blisko natury)	infrastruktura drogowa i piesza
architektura	brak zieleni w mieście
ludzie	mentalność

Mocne: przyroda (powtarzające się), klimat, usytuowanie nad Bugiem, wielokulturowa historia, unikatowe zabytki (czworobok, świątynie), oferta kulturalna, działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej, Włodawskiego Domu Kultury i Muzeum – Zespołu Synagogałnego, dużo zieleni w okolicy, sklepy spożywcze z dobrym wyposażeniem, turystyka, ścieżka rowerowa, bliskość lasów i jezior, np. w Okunince, bliskość granicy (choć niewykorzystana ze względów geopolitycznych).

Słabe: brak punktu informacji turystycznej, **bezrobocie**, słabe zaplecze noclegowe i gastronomiczne, zaniedbany rynek, słabo zagospodarowane okolice nad rzekami Włodawką i Bugiem, brak placów, skwerów; brak przejścia granicznego, **emigracja młodych ludzi z miasta, wyludnienie**, problemy ze znalezieniem pracy w całym regionie, miejscami zły stan chodników, infrastruktura drogowa w samym mieście, brak miejsc spotkań dla młodzieży (rekreacji, relaksu), brak oferty w edukacji pozaszkolnej, mało placów zabaw, brak zintegrowanej promocji o wydarzeniach kulturalnych, więcej produktów turystycznych.

Uwagi końcowe

Badanie opinii postanowiliśmy rozszerzyć, aby dać szansę wypowiedzi innym. Oddać głos emigrantom, młodemu pokoleniu, które wyjechało w celach zarobkowych lub edukacyjnych i jest przed decyzją, gdzie osiąść. Włodawianom, którzy wyemigrowali na stałe, ale zdobytą wiedzą i doświadczeniem mogliby zainspirować i łączyć międzypokoleniowo we prowadzeniu innowacji na tym terenie, a może kiedyś nawet tu prowadzić inwestycje. Przede wszystkim też Włodawa jako miasto o tradycjach pogranicza jest osadzona i przywiązana do całego kontekstu regionu, czyli Ziemi Włodawskiej. Bez tego szerszego kontekstu analiza miasta i jego potencjału byłaby niepełna.

Dziękujemy Mieszkańcom, którzy zechcieli się z nami podzielić swoimi spostrzeżeniami. Jesteśmy wdzięczni Miastu i niezależnym społecznikom za bezinteresowną pomoc w zbieraniu opinii i obdarzenie zaufaniem, będącego podstawą więzi obywatelskich.

Zespół badawczy

Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Włodawskiej (Janusz Adam Kloc)
Miejska Biblioteka Publiczna we Włodawie (Małgorzata Zińczuk)
Grupa Mowa Żywa (Krzysztof Bąk, Aleksandra Zińczuk)
Wsparcie z Urzędu Miejskiego we Włodawie (Aneta Piędzio)

Autorzy tekstów

Aleksandra Zińczuk
Krzysztof Bąk

Ekspert zewnętrzny

Irena Gadaj

Grafiki, kompozycja

Krzysztof Bąk

Fotografie na okładce

Edyta Gałan (drzewa), Karol Zińczuk,
Domena publiczna (fot. drzewa i pomnika syrenki)

VII ANEKS

padlet

padlet.com/wlodawa/6204he7qlusmovlb

ANEKS. Przygotowanie wspólnego projektu

W skrócie: co wydarzyło się w lipcu i sierpniu 2020 w związku z planowanym projektem do programu Partnerstwa Lokalnego PAFW

KATEGORIA: DZIAŁANIA SPOLECZNE 31 LIP 2020 06:18

W lipcu rozpoczęły się spotkania grupy inicjatywnej z animatorką programu Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Wspierała nas pani Irena Gadaj z Biłgoraja.

Przedstawiciele grupy inicjatywnej spotykali się z osobami zainteresowanymi, zapraszając do poszerzenia lokalnego partnerstwa.

Rozmawialiśmy z lokalnymi działaczami i liderami, przeprowadziliśmy wstępne rozpoznanie potrzeb mieszkańców, próbując ustalić wspólny potencjał miasta.

Opracowaliśmy nasze badania i upubliczniliśmy raport, aby służył nie tylko w przygotowaniu wspólnej inicjatywy, odnoszącej się do potrzeb mieszkańców, lecz także był pomocny innym oraz zachęcał do włączania się do dbania o wspólne dobro miasta, jak i Ziemi Włodawskiej.

Określamy cele ogólne i szczegółowe projektu, tworzymy wizję lepszej Włodawy, myślimy o tym, jak włączać mieszkańców do naszych działań oraz planujemy podział zadań i obowiązków, aby nam się efektywnie współpracowało.

Czas na uzgodnienie harmonogramu oraz oszacowanie budżetu planowanych działań. Zapraszamy do kontaktu!

*****

Ankieta on-line

Z uwagi na rosnące zagrożenie pandemiologiczne, jednym z narzędzi badawczych była ankieta utworzona w bezpłatnym formularzu Google. Ilość odpowiedzi przerosła oczekiwania zespołu badawczego. Samych ankiet zebrano 173, z czego 1400 odpowiedzi stanowi wyjściowy materiał do analizy samych ankiet. Pozyskany materiał był pomocny w formułowaniu rekomendacji. Po pozyskaniu dofinansowania do całościowej analizy materiału zgromadzonego w odpowiedziach na 8 otwartych pytań badawczych w ankiecie, zostanie on poddany analizie i uwzględniony w dalszych pracach grupy inicjatywnej.

Aneks
Realizowane projekty. Urząd Miejski we Włodawie
Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2014–2020

1. „Włodawski Trakt Turystyczny-Promenada Nadbużańska”
Termin realizacji: 24.06.2016r.-30.11.2020r.

Zakres projektu:

- budowa chodnika i ścieżki rowerowej
- budowa pomostu widokowego
- budowa oświetlenia promenady
- montaż monitoringu
- wyposażenie promenady w elementy małej architektury
- montaż zestawu fotowoltaicznego zasilającego oświetlenie promenady
- wykonanie portalu turystycznego
- wykonanie ścieżki edukacyjnej

Cel projektu: Wzrost potencjałów rozwojowych Miasta Włodawa oraz podniesienie atrakcyjności gminy i jakości życia mieszkańców.

Rezultaty projektu: Podniesienie atrakcyjności gminy zostanie zrealizowane poprzez kompleksowe zagospodarowania skarpy nadbużańskiej a co za tym idzie wpłynie pozytywnie na promocję gminy, wzrośnie, dzięki ścieżce edukacyjnej wśród mieszkańców i turystów, świadomość unikatowych walorów przyrodniczych i kulturowych. Grupę docelową projektu stanowią zarówno mieszkańcy Włodawy jak i turyści -osoby odwiedzające miasto.

Wartość całkowita projektu: 1 081 689,99 zł. Kwota dofinansowania z UE: 831 589,82 zł

1. „Rewitalizacja Włodawy”
Termin realizacji: 28.09.2017 r. – 31.12.2021 r.

W ramach projektu „Rewitalizacja Włodawy” zrealizowane będą 4 inwestycje, trzy miasta (rynek wokół Czworoboku, park przy Cerkwi i miejski monitoring) i jedna powiatu (zagospodarowanie terenu po dawnej jednostce).

Rynek wokół i wewnątrz Czworoboku – Przebudowa ponad hektarowego obszaru, gdzie powstanie nowa płyta rynku, dwie fontanny (Fontanna Trzech Kultur i tzw. Dry Plaza), kameralny amfiteatr wewnątrz Czworoboku, Dodatkowo zakupione zostanie kilkanaście stylowych, drewnianych straganów wystawienniczych, które wpiszą się w klimat zabytkowej zabudowy miasta i będą wykorzystywane przy organizacji festiwalów, a także festynów produktów regionalnych czy świątecznych jarmarków.

Przebudowy doczekają się również ulice i chodniki okalające rynek, gdzie powstaną także nowe miejsca parkingowe.

Miejskie Centrum Monitoringu – Montaż 38 punktów monitoringu z 82 kamerami w kluczowych ze względu na bezpieczeństwo miejscach. Obsługa systemu będzie odbywała się ze specjalnie dostosowanego do tego celu pomieszczenia Straży Miejskiej gdzie obok ściany 9 ekranów LED wysokiej rozdzielczości znajdzie się w pełni cyfrowe stanowisko dyspozytora umożliwiające sterowanie wszystkimi kamerami i zapisem nagrań, a także serwery z oprogramowaniem umożliwiającym identyfikację osób i tablic rejestracyjnych samochodów.

Remont parku przy ul. Kościuszki we Włodawie – Budowa nowej infrastruktury parkowej: alejki, oświetlenie, ławki, ogrodzenie, dla najmłodszych zaś urządzenia placu zabaw. Odnowienie parku będzie współgrało z trwającym remontem samej Cerkwi i przywróci blask jednemu z niewielu obiektów zabytkowych tego typu.

Powiatowe Centrum Usług Społecznych – Przebudowa budynku po byłej jednostce wojskowej – nowe funkcje otrzyma zdegradowany budynek dawnej jednostki i jego otoczenie. Powstanie tam Centrum Usług Społecznych, gdzie świadczone będą usługi społeczne (socjalne) o charakterze profilaktycznym, aktywizującym i interwencyjnym, a wsparciem zostaną objęte osoby starsze, niepełnosprawne, cierpiące na zaburzenia psychiczne, niepełnosprawne intelektualnie. Swoje miejsce znajdą tu: Powiatowy Ośrodek Wsparcia, Dom Pomocy Społecznej, Dzienny Dom SENIOR, zaś prawie 600 mkw powierzchni zostanie udostępnione pod działalność gospodarczą dla przedsiębiorstwa społecznego (NGO).

Wartość całkowita projektu: 18 487 807,40 zł

Kwota dofinansowania z UE: 14 228 670,25 zł

2. „Głęboka termomodernizacja budynków socjalnych”

Zakres projektu: Głęboka termomodernizacja 3 budynków socjalnych; ocieplenie ścian zewnętrznych budynków, stropodachu, stropów poddasza i piwnic, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont istniejących instalacji CO, budowa kotłowni wraz z pompą ciepła

Okres realizacji: 13.06.2017–31.12.2021. Wartość całkowita: 1 358 239,28zł. Wartość dofinansowania: 848 606,91 zł

3. „Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej – Etap 2-budynek Przedszkola nr 1”

Zakres projektu: ocieplenie ścian zewnętrznych budynku – ocieplenie

stropodachu – wymiana okien w podpiwniczeniu, wymiana oświetlenia na LED, panele fotowoltaiczne

Wartość całkowita: 538 734,38 zł. Dofinansowanie: 359 449,10 zł. Okres realizacji: do 31.12.2021r.

4. Przebudowa ul. Suchawskiej

Zakres prac obejmuje przede wszystkim wymianę nawierzchni. W ramach zadania powstanie też nowy odcinek chodnika, przy pobliskim rozbudowującym się osiedlu. Zaplanowano również wyniesione przejście dla pieszych ze znakiem aktywnym D-6 oraz poprawę oznakowania poziomego. Prace potrwać do końca listopada.

Dofinansowanie: 392 258,00 zł z Funduszu Dróg Samorządowych Całkowita wartość inwestycji to 784 516,26 zł. Program: Fundusz Dróg Samorządowych.